

ГРАЖДАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА 11. КЛАС РАБОТНА ТЕТРАДКА

Сергей Гергжиков, Васил Лозанов



Локрам

ГРАЖДАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА 11. КЛАС РАБОТНА ТЕТРАДКА

Сергей Герджиков, Васил Лозанов



Локрам

2024

Сергей Герджиков, Васил Лозанов

ГРАЖДАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА 11. КЛАС. РАБОТНА ТЕТРАДКА

© Проф. Сергей Герджиков, 2019, 2024, автор на текста

© Васил Лозанов, 2019, автор на задачи и игри

© Арам Агопян, 2019, автор на графичния дизайн

© Лократ, 2024, корекции в графичния дизайн

© Арам Агопян, 2019, автор на корицата

В изданието са използвани снимки от:

Wikipedia, www.pixabay.com и авторски на С. Герджиков

© Лократ, 2024

Първо издание

ISBN 978-619-7532-07-4

Скъпи единайсетокласници,

Предстои ни ново пътуване с проучвания и открития, проекти и игри.

Ще навлезем в областта на **човешките права и отговорности**, в света на **политиката** и **властта**. Целта е да станем пълноценни граждани на едно демократично общество.

Тази работна тетрадка разработва уроци за дейности от учебника по Гражданско образование за 11. клас. Тя съдържа текстове за анализ, параграфи от международни документи и от български закони, граждански казуси, задачи, упражнения, игри, тестове.

В работната тетрадка са внесени **задачи и упражнения за писане и попълване** от учебника по *Гражданско образование за 11. клас*. Включени са и **примерни тестове** по части от съдържанието. Те се решават за подготовка преди официалния тест в клас.

В серия от часове за дейности ще **овладеем гражданските компетентности**, включени в програмата по Гражданско образование за 11. клас.

Ще вникнем в демократичните механизми на политиката и властта. Ще решаваме казуси и ще анализираме текстове. Ще се запознаем с важни закони и правила. Ще коментираме, ще анализираме граждански казуси, ще дебатираме, ще решаваме тестове. Ще проучваме и презентираме резултатите от нашите проучвания.

Ще **създаваме** граждански проекти за нашето училище и местната общност. Ще вникнем в идентичностите и различията на човешките общности. Ще развиваме позитивна нагласа в нашето гражданско поведение.

Свободният и отговорен гражданин:

- познава и отстоява своите права и отговорности;
- може да взема решения за себе си и за общността;
- има осъзнати отношения с държавата и обществото;
- е активен участник в социални събития и има мотивация за позитивна социална промяна.

На добър час!

Съдържание



Част ПЪРВА ГРАЖДАНТЕ, ПОЛИТИКАТА И ДЕМОКРАЦИЯТА 6

1 ВЛАСТ И СВОБОДА, ПРАВА И СПРАВЕДЛИВОСТ 6

Казус: лагер в антиутопия 6
Текстове от документи 7
Не е лесно да си справедлив 8

2 ТЕКСТОВЕ ЗА НАРОДОВЛАСТИЕТО 10

Аристотел за гражданството и
демократията 10
Народовластие в древна Месопотамия 12

3 КАК ДА УЧАСТВАМ В ИЗБОРИ 15

Видове избирателно право 15
Симулация: Изборният процес 15
Няколко малки главоблъсканици 16

4 КАЗУСИ И ИСТОРИИ ЗА КОРУПЦИЯ 18

Задача: Как разпознаваме корупцията?
18. Истории за корупция 19. Условия и
мерки за борба срещу корупцията 20

5 ЗАКОНОТВОРЦИ ЗА ЕДИН ДЕН 21

Симулация: Как се коват законите? 21

6 МЕДИИ, МАНИПУЛАЦИИ И ГРАЖНАСТВО 23

Медийни манипулации и политически
популизъм 23. Как се учим на
гражданство? 25. Обществени дебати и
неправителствени организации 26

7 ДЕМОКРАТИЧНИ ФОРМИ В УЧИЛИЩЕ 27

Можем ли да се самоуправляваме? 27
Специални събития в училището 29
Училищните малки и големи проекти 30

8 КАКВО ДЪЛЖА НА УЧИЛИЩЕТО – И ТО КАКВО МИ ДЪЛЖИ 31

Как ме промени училището? 31. Как аз
промених училището? 31. Какво още
мога да получа и да дам? 32

9 ГРАЖДАНТЕ, ПОЛИТИКАТА И ДЕМОКРАЦИЯТА

Тест върху част ПЪРВА 33

Част ВТОРА ГРАЖДНИ, ПРАВА И ОТГОВОРНОСТИ 65

10 ДОКУМЕНТИ ЗА ЧОВЕШКИТЕ ПРАВА 36

Всеобща декларация за човешките права 37

Европейска конвенция за правата на
човека 37. Конвенция за правата на
детето 38. Проучване в екипи:
Гарантирани ли са нашите права 38

11 НАРУШЕНИЯ НА ЧОВЕШКИТЕ ПРАВА 39

Минианкета: Нарушени ли са нашите
права? 39. Правата си да защитавам зная
40. Какво да направим, когато правата ни
са нарушени? 41.
Казус: Биологичен и социален пол 42

12 СЪЗДАВАНЕ НА ДРУЖЕСТВО, ТЕКСТОВЕ, "ИДЕАЛНАТА ДЪРЖАВА" 44

Учредяване на дружество: ролева игра 44
За японския „обществен договор“ 45
Хенри Торо за демокрацията 46
"Идеалната държава" 47

13 ГРАЖДНИ, ПРАВА И ОТГОВОРНОСТИ

Тест върху част ВТОРА 93

Част ТРЕТА ИДЕНТИЧНОСТИ И РАЗЛИЧИЯ В ОБЩЕСТВОТО 51

14 ИДЕНТИЧНОСТИТЕ 51

Текст за идентичност 51
България, Европа и светът 52
Казус за чужди граждани и емиграция 53

15 ДИСКРИМИНАЦИЯТА: ЕЛФИ В КРАЛСТВОТО 55

Елфи в кралството 56
Текст и казус за дискриминация 57
Права на малцинствата 58

16 НАШИТЕ КУЛТУРНИ ПАМЕТНИЦИ 60

Какви са нашите местни културни
паметници? 60
Как можем да помогнем 60

26 КАЗУСИ ЗА ГРУПОВИ КОНФЛИКТИ 61

Социални мрежи и фенски групи 61
Малцинства и конфликти 62
Емигранти и имигранти 63

18 ИДЕНТИЧНОСТИ И РАЗЛИЧИЯ ОБЩЕСТВОТО 64

Тест върху част ТРЕТА

Част ЧЕТВЪРТА

ПРОЕКТИ И ИГРИ 67

19 КАК СЕ ПРАВИ ПРОЕКТ – ИДЕЯ И ТЕМА 67

Моят (нашият) проект 67
Идея, тема, описание на проекта 67

20 КАК СЕ ПРАВИ ПРОЕКТ – ЕКИП 68

Как се създава екип? 68
Кои сме в екипа? 68

21 КАК СЕ ПРАВИ ПРОЕКТ – ПУБЛИЧНОСТ 69

Как да получим публичност? 69
Възможни форуми 69

22 КАК СЕ ПРАВИ ПРОЕКТ – ПЛАН И ГРАФИК 70

План и график на проекта 70

23 КАК СЕ ПРАВИ ПРОЕКТ – ИЗПЪЛНЯВАНЕ И ОТЧИТАНЕ 71

Изпълнение и презентирание на проект 71

24 ПРОБЛЕМИ В УЧИЛИЩЕТО И ТЯХНОТО РЕШАВАНЕ 72

Нерешени проблеми в нашето училище 72
Моите предложения 72
Аз мога да направя следното 72

25 УЧЕНИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ: ГРАЖДАНСКАТА ОБЩНОСТ 73

Тема за конференция: Гражданската общност 73
Формат, време и място 73
Организация и провеждане 74

26 НАШЕТО ШОУ В ПАРКА 75

Проект

27 ЕКИП ЛИ СМЕ: ТИЙМБИЛДИНГ 76

Пътуване заедно 153

ГРАЖДАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ 11. КЛАС

Тест за изходно ниво 77

Част ПЪРВА

ГРАЖДАНИТЕ, ПОЛИТИКАТА И ДЕМОКРАЦИЯТА

1 ВЛАСТ И СВОБОДА, ПРАВА И СПРАВЕДЛИВОСТ

Анализ на казуси и документи



1. Казус: Лагер в антиутопия
2. Анализ на текстове от документи
3. Не е лесно да си справедлив

Какво ще правим днес?

Първо да се запитаме, всеки от нас: Готови ли сме да поемем ролята си на граждани? Днес ще решаваме казуси и ще анализираме фрагменти от основни текстове за правата на човека и гражданина.

Властта често се узурпира (присвоява незаконно) или на власт са хора, които са загубили **доверието** на избиратели или съграждани. Това е липса или загуба на **легитимност**: въпросните личности са лишени от обществено доверие и тяхната власт среща нашата съпротива.

1. Казус: лагер в антиутопия



След нова глобална война или технологична катастрофа човечеството е почти унищожено, градовете са разрушени, няма държави. Навсякъде са оцелели групи хора. Те се борят за живота си, а въоръжени банди ги преследват, хващат и принуждават на тежък труд. Семействата ви са разпръснати и избити, вие сте пленени от банда, въдворени в лагер, всеки ден работите в мина от сутрин до зорач.

Какво ще направиш?

А. Ще направя всичко, за да оцелея:

.....
.....

Б. Ще следя за създаването на тайна група с план за бягство.

В. Ще протестирам открито, като:

.....
.....

Г. Ще организирам група за бягство и унищожаване на лагера.

Д. Ще съдействам на властващите в лагера, за да облекча тежките условия за себе си, като:

.....
.....

Казус (от урок 1):

Опитайте се да си представите живот без свобода и човешки права. Как ще изглежда вашият клас, училище и местна общност в такова общество?

Коментар:

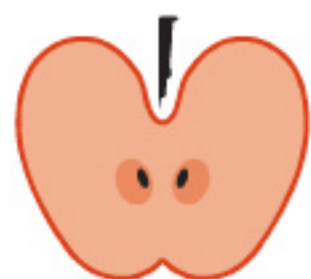
.....
.....

2. Анализ на текстове от документи

Декларацията за независимостта на Съединените щати приема ключови положения от Втория трактат на Джон Лок за управлението (за индивидуалните права, за разделението на

властите, за правото на революция). Тази книга е лежала в библиотеката на третия президент Томас Джеферсън, основен автор на Декларацията.

Тя завършва така:



Ние считаме тези истини за видни от само себе си, че всички хора са създадени **равни**, че те са дарени от своя Създател с някои неотчуждаеми **права**, че сред тези права са **живот, свобода** и стремеж към **щастие**.

Ето защо ние, представителите на Съединените американски щати, в Общия конгрес, събрани, обръщайки се към Върховния съдия на света за нравствеността на нашите намерения, в името и с властта на добрите хора на тези колонии, тържествено оповестяваме и обявяваме, че тези Съединени колонии са и по право трябва да бъдат свободни и независими щати... И в подкрепа на тази декларация, с твърдо упование в покровителството на божественото Провидение, взаимно си заклеваме нашите животи, състояния и свещена чест.

Декларация на независимостта на Съединените щати, 1776

Отговорете на въпросите:

1. Кой е „върховният съдия на света“?

.....

2. Какво основават членовете на Конгреса с тази декларация, която ги отделя от Британската империя и противопоставя на краля?

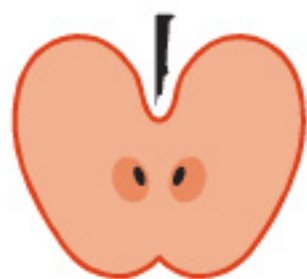
3. Как бихте определили основните ценности в тази декларация?

А..... Б..... В.....

Декларацията за правата на човека и гражданина е основен документ на Френската революция от 1789 г., приета от Националното учредително събрание. Текстът е съставен от Жилбер дьо Лафайет и Оноре Мирабо. В корена ѝ е вече развитата в Британия (Джон Лок) и във Фран-

ция (Жан-Жак Русо) теория за правата на човека и гражданското общество. Идеята е, че всеки индивид по рождение има **естествени права**: живот, собственост, свобода на словото и убежденията, право на съпротива срещу тиранията.

Фрагмент от Декларацията:



VI. Законът е израз на общата воля. Всички граждани имат правото да участват лично или чрез свои представители при неговото създаване. Той трябва да бъде еднакъв за всички било когато защитава, било когато наказва. Всички граждани, тъй като са равни пред закона, имат еднакъв достъп до всички обществени длъжности и служби, съобразено с техните способности и без друга разлика освен тази, която произтича от техните добродетели и дарби.

Декларация за правата на човека и гражданина, 1789

Прочетете внимателно фрагмента. Намерете целия текст и го проучете.

Напишете кратък коментар.

Моят коментар:

.....
.....

3. Не е лесно да си справедлив: казус за справедливостта

Справедливостта не е нещо, което можем лесно да обясним. Дали **зависи от отделния човек**, или пък **съществува обективно** и извън мнението на

всеки един? Как да определим дали едно действие е било справедливо, ако трябва да въведем универсален критерий?

Да въздадем справедливост!

Казус:

Петя и Кристиан са художници, които работят заедно. Един ден Петя дава на колегата си рядък **албум за изкуството на барока** на заем. Крис обаче е задлъжнял към едно казино и тъй като няма други ценности, **продава изданието** на колекционер, а с парите покрива дълговете си. Няколко дни по-късно той разказва на Петя какво е направил и се извинява. Тя издирва колекционера, но той твърди, че **честно се е сдобил** с албума и няма да го върне. Разстроена, девойката подава иск в съда.

Представи си, че **ти си съдията**. Закон няма създаден за такива случаи, така че ти се налага да бъдеш справедлив по собствена преценка. Какво ще отсъдиш и защо?

.....

.....

.....

.....

.....

Как да познаем какво е справедливо?

И все пак – докато в една конкретна ситуация можем да преценим какво е справедливо да се направи, дали е възможно да изведем **общо правило**, приложимо към всеки случай? Нека опитаме! Довърши изреченията по-долу, опитайки да създадеш универсални максими. Обсъдете ги в класа.

Справедливостта, това е

.....

Винаги е справедливо да

.....

Справедливият човек никога не би

.....

Равносметка: **Какво вече мога?**

Разбирам механизмите на властта в определени социални общности (...)

Развивам уменията си за анализ на казус и текст (...)

Разграничавам типове власт и легитимност (...)



2 ТЕКСТОВЕ ЗА НАРОДОВЛАСТИЕТО



Текстове

1. Аристотел за гражданството и демокрацията
2. Народовластие в древна Месопотамия

Въвеждане: **Какво ще правим днес?**

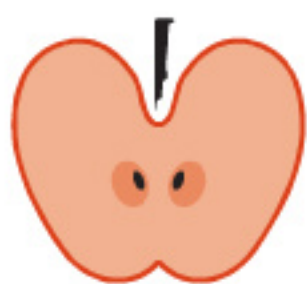
Днес ще анализираме текстове: Аристотеловите „Политика“ и „Атинска полития“ и клинописни текстове от древна Месопотамия. Ще узнаем някои от корените на демократичното управление.

1. Аристотел за гражданството и демокрацията

Демокрацията води началото си за Запада от античния полис Атина. Вече знаете доста за този древен град и нещо за неговото устройство (полития). Всеки древногръцки град имал различна политическа система и те се променяли. Най-големият полис бил Атина и тя е люлката на демокрацията (гр. народовластие). Аристотел

описал атинската политическа история в труда си „Атинската полития“. След царете, архонтите и тираните като Пизистрат дошло времето на демокрацията от VI-V в. пр. Хр. (буквално „народна власт“). Клистен въвел демократичното устройство, а върхът на демократичното развитие на Атина е при управлението на Перикъл.

Фрагменти за управлението в антична Атина



Разделението на гражданското множество на съсловия идва от Египет, защото управлението на Сесострис е много по-рано по време от това на Минос. Изобщо трябва да се смята, че и другите институции са открити често и дори безкрайно често през всичкото това време. Вероятно самата нужда е научила хората на най-необходимото, а след като то е било осигурено, логично се увеличило и свързаното с благоприличието и разкоша. Така че трябва да смятаме, че и политическите институции са възникнали по същия начин. А че всички те са древни, показват египетските институции. Египтяните се смятат за най-древен народ, а са имали винаги закони и политическа организация.

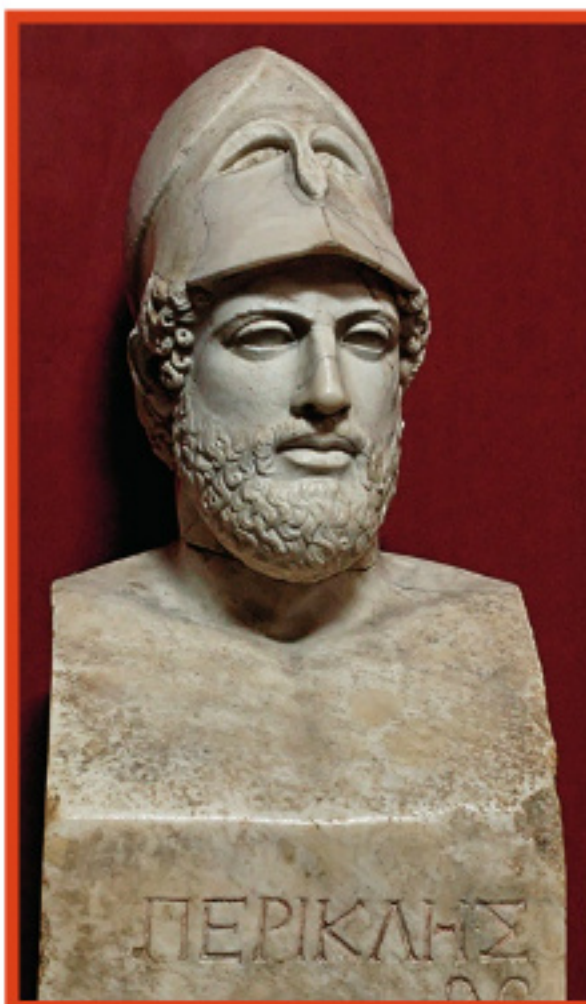
Обаче една държава е благородна чрез благородството на гражданите, участващи в управлението, а в нашия случай в управлението участват всички граждани. Следователно трябва да разгледаме това, как човек става достоен. Дори ако може да са достойни всички граждани, а не всеки поотделно, второто е за предпочитане, защото всички заедно са такива, каквито са всички поотделно.

Аристотел, „Политика“, IV в. пр. Хр., книга VII, глава 7, 13
(София: „Отворено общество“, 1995)

XXI. **Клистен**... демосът имал доверие на **Клистен**. И тогава, през четвъртата година от свалянето на тираните... той застанал начело на демоса... 3. После било решено Съветът да бъде съставен от петстотин вместо от триста членове – по петдесет от всяка фила (преди било по сто от всяка)... 4. Разделил демите в страната на тридесет части: десет за града, десет за крайбрежието, десет за вътрешността и тия подразделения нарекъл тритии, като чрез жребий бивали избирани по три тритии за всяка фила, така че тя **да включва жители от всички области**...

XXVIII. Додето Перикъл стоял начело на народа, държавното управление било още добро, но след смъртта му работите тръгнали по-лошо.

Аристотел, „Атинската държавна уредба“, IV в. пр. Хр.
(София: „Проектория“, 2012)



Перикъл, 495–429 г. пр. Хр.

Древногръцки политик, архонт на Атина през втората половина на V в. пр. Хр. Перикъл е от аристократичния род на Алкмеонидите, непряк наследник на основателя на атинската демокрация Клистен. Ученик на философите Зенон и Анаксагор. Перикъл е водач на демократите и управлява като архонт и стратег от 461 до 429 г. Перикъл започва войната със Спарта, за което бил съден. Умира от чумата, пламнала в Атина през 429 г. пр. Хр.